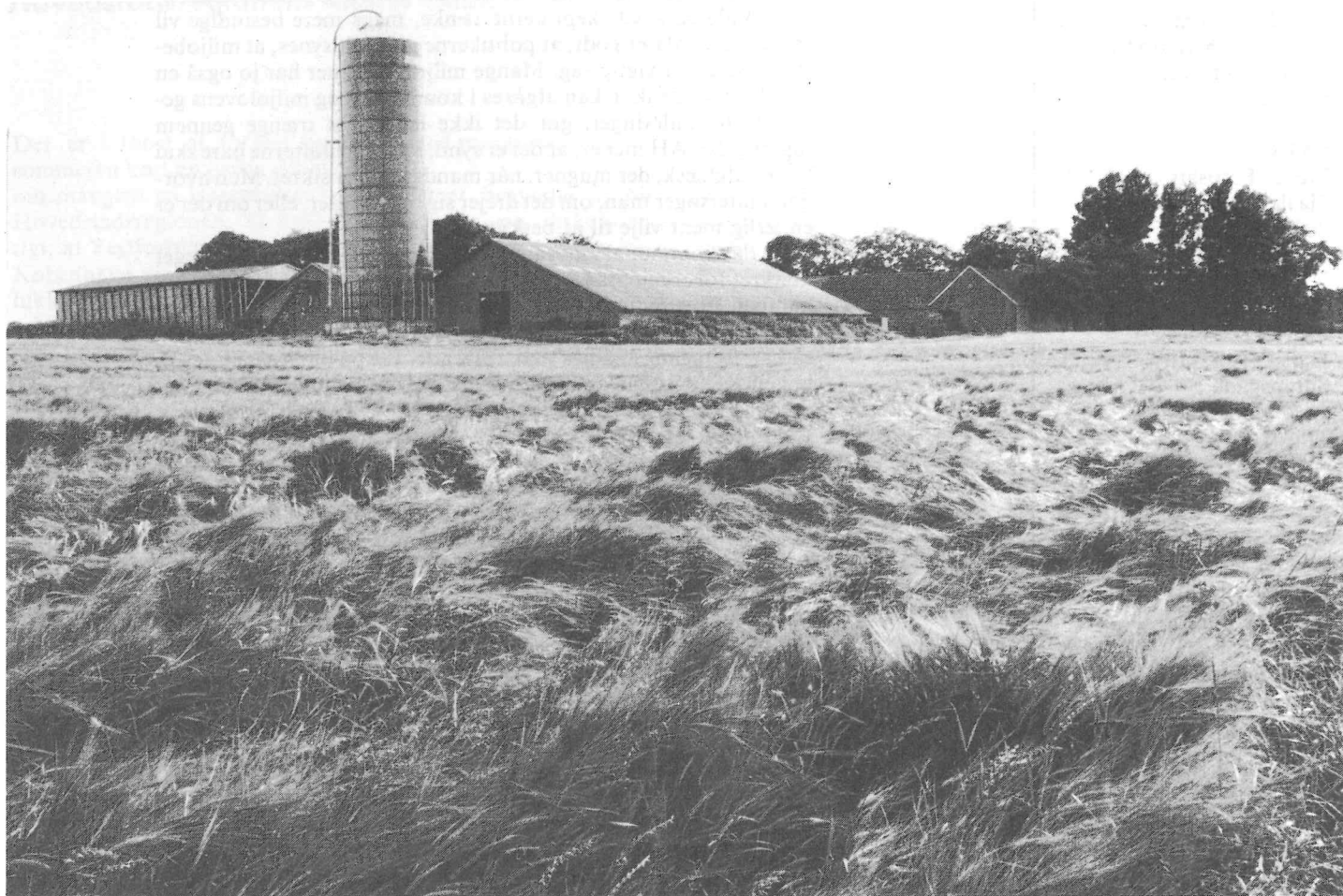

NOAH 99

november 85 kr. 15,-

MARGINALJORDE
... OG MEGET ANDET
SPÆNDENDE
MILJØSTOF

UDGIVER

NOAH

Studivstræde 24
1455 København K
Tlf. 01 156052
Giro 5 56 00 39

Åbningstid:

Hverdage mellem 10 og 16

ABONNEMENT

NOAH 95-102: kr. 95,-
Institutioner o.l. kr. 190,-
Ældre numre kan købes
sålænge lager haves.

Meddelelse om flytning og
reklamation vedrørende
levering rettes til
postvæsenet.

SATS

Werks Fotosats
Sjællandsgade 6-8
8000 Århus C
Tlf. 06-1993 10

TRYKKERI

Dansk Tidsskrifts Tryk
Suhmsgade 3
1125 København K
Tlf. 01-11 81 42

REDAKTION

Finn Sørensen
Mikael M. Andersen
Birgitte Nielsen
Henning Schroll
Søren Nielsen
Peter Fabricius
Gert Meier

KOMMUNE- MILJØET

Kommunevalget står for døren. Partierne har travlt med at fremhæve netop deres umådelige interesse for beskyttelsen af miljøet. Står det til Socialdemokratiet, Venstre, Konservative, Socialistisk Folkeparti, De Grønne etc., så skal det blive et grønt kommunalvalg. Valgflask vil skeptikerne tænke, mens mere besindige vil mene, at det da er godt, at politikerne generelt synes, at miljøbeskyttelse er en vigtig sag. Mange miljøproblemer har jo også en karakter, så de ikke kan afgøres i kommunen og miljølovens generelle formuleringer, gør det ikke lettere, at trænge gennem tågerne. NOAH mener, at det er synd, hvis partiløfterne bare skal blive valgflask, der mugner, når mandaterne er sikret. Men hvordan undersøger man, om det drejer sig om floskler, eller om der er en ærlig ment vilje til at beskytte miljøet?

På det kommunale niveau er det en god idé, at finde en meget konkret forureningssag, og så undersøge hvordan den bliver behandlet. Forureningssagen kan man finde i avisen, men er man ikke tilfreds med pressens kontrol med forureningsbekæmpelsen, så kan fremgangsmåden være følgende. Gå på biblioteket og lån bogen KOMPAS-Danmark. Her er en oversigt over virksomheder i din kommune, og også en beskrivelse af hvad de producerer. Find nogle virksomheder, som er startet efter 1974. Disse virksomheder kan have en godkendelse efter miljøloven. Udvælg nogle virksomheder, der formodentlig forurener omgivelserne, og tag bare nogle med som er fra før 1974. Gå så til kommunens tekniske forvaltning og bed om at få miljøgodkendelserne for virksomheder, der er startet efter 1974, (*det har du ret til at få efter offentlighedsloven*). Af forskellige grunde kan det ske, at virksomheder startet efter 1974 ikke har en miljøgodkendelse. Når du har fået eventuelle miljøgodkendelser, så bed om at få kontrolmålingerne, der skal sikre, at virksomhederne overholder de tilladte udledninger. Kontrolmålingerne skal i princippet foretages for alle virksomheder, der forurener omgivelserne, uanset om de har en miljøgodkendelse eller ej. Det er nemlig kommunernes pligt at føre kontrol med virksomhedernes forurening af omgivelserne, og har de ingen målinger eller anden dokumentation for at en virksomhed ikke forurener, så opfylder kommunen ikke sine forpligtelser overfor miljøloven. (*Du kan forlange kontrolmålingerne udleveret, idet flere kommuner er blevet tvunget til at udlevere kontrolmålinger, efter der er blevet klaget til miljøstyrelsen*). Er du først kommet så langt, så vil der næsten altid være en forureningssag omkring virksomheden, og du kan nu undersøge lokalpolitikernes vilje til forureningsbekæmpelse helt konkret.

Hvorfor kan jeg ikke få udleveret virksomhedens miljøgodkendelse?

Hvorfor foretages der ikke nogen miljøkontrol af virksomhedens udledninger?

Hvorfor griber kommunen ikke ind, når virksomheden overskrider de tilladte udledningstværdier?

Hvor skal vi gøre af affaldet....

Sådan lød titlen på en ekstra-meddelelse fra hovedstadsrådet i august - en meddelelse som skulle forstås som et oplæg til debat omkring Hovedstadsregionens akutte mangel på lossepladser.

Der er i løbet af foråret og sommeren kørt en heftig debat om manglen på lossepladser i Hovedstadsregionen. Så kraftigt, at Vestforbrændingen ved København en kort overgang lukkede for indleveringen af erhvervsaffald, og proklamerede at man ville aflæse affaldet foran Miljøstyrelsen på Christianshavn, hvis der ikke snart kom en løsning på problemet.

Der er blevet råbt højt fra de private vognmænds side, idet det er dem, der sidder i klemmen, hvis forbrændingsanlæggene ikke vil modtage affaldet hos deres kunder. Forbrændingsanlæggene er kun forpligtede til at modtage husholdningsaffald. Desuden kører vognmændene også med affald, som skal køres direkte til lossepladsen, f.eks. have- og bygningsaffald.

Derudover producerer forbrændingsanlæggene store mængder slagge, som skal deponeres på en losseplads. Her benytter de 2 store forbrændingsanlæg i hovedstadsregionen, Vestforbrændingen og Amagerforbrændingen, henholdsvis en losseplads i Ganløse og en i Uggeløse, som begge snart er fyldte. Paradoksalt nok beklager Amagerforbrænding, at de ikke kan udnytte deres lossepladskapacitet i forhold til det budgetterede, p.g.a. at de har modtaget for lidt affald.

Det er endnu muligt, at deponere yderligere 150.000 tons affald på disse 2 lossepladser - hvilket er ubetydeligt, idet Hovedstadsrådet har beregnet, at der i perioden frem til 1996 skal deponeres 20 mio. tons affald.

Slut med grusgrave

Problemet begyndte at blive presserende og diskussionen gik især omkring 2 nye lossepladser ved hhv. Sengeløse og Nymølle i Allerød - begge tidligere grusgrave. Det var Vestforbrændingen, som i 1984 ansøgte om at få en ny losseplads i Sengeløse til afløsning for den i Ganløse, som vil være fyldt i løbet af 1986. Vestforbrændingen opnåede også godkendelse i Hovedstadsrådet, men denne afgørelse blev anket til Miljøstyrelsen, af en beboergruppe i Tåstrup. Miljøstyrelsen underkendte Hovedstadsrådets godkendelse og meddelte Vestforbrændingen afslag på ansøgningen. De ankede så sagen videre til Miljøankenævnet, men i maj i år stadfæstede nævnet Miljøstyrelsens nej, på grund af faren for forurening af grundvandet. I området er der store drikkevandsressourcer, som benyttes af både København og Sengeløse.

Den anden mulige losseplads i Nymølle har også været genstand for meget diskussion. Området har tidligere været udlagt til losseplads i regionplanen, men er blevet taget ud af denne af Miljøministeren p.g.a. fare for evt. forurening. Alligevel begyndte man i foråret igen at overveje muligheden, i mangel på bedre. Der er gravet ca. 5 meter under grundvandsspejlet, og selvom man fylder hullet op og lægger en membran - en gummi afskærmning, som bliver lagt i bunden af alle kontrollerede lossepladser - vil underlaget aldrig blive stabilt, og membranen vil revne.

Samtidigt vil lossepladsen

komme til at ligge ved starten af Mølleå-systemet, som vil blive forurenet ved en evt. udsivning. Begge lossepladsprojekter er nu skrinlagte, og det kan nok betragtes som en principiel beslutning om, at der fremover ikke skal deponeres i grusgrave. Man har nu for alvor indset, at vore grundvandsressourcer er truede, ikke kun p.g.a. nedsivning fra lossepladser, men f.eks. også p.g.a. nitratforureningen.

Man sidder så i den situation nu, at der ikke er nogle nye lossepladser at tage i brug, og det drejer sig ikke blot om at finde en placering. Når denne først er fundet, skal der laves membraner, dræn m.m.. Det vil således tage nogen tid, før en ny godkendt losseplads kan tages i brug.

Nye lossepladstyper

Det er med denne baggrund, at der er kommet et udspil fra Hovedstadsrådet, hvor en række nye deponeringsmuligheder er foreslået. Hovedstadsrådet mener, at hensynet til grundvandet skal gå forud for alle andre hensyn, og så vil der fremover kun være 2 områdetyper, hvor det er muligt at placere lossepladser: På land ovenpå tætte lerlag, som hindrer nedsivning, eller i kystnære områder, hvor grundvandstrømmen har retning mod kysten - eller ude i det salte vand.

Dette giver i så fald i princippet 4 mulige lossepladstyper:

1) Affaldsbjerg - hvor affaldet lægges ovenpå et lerlag og en membran, og hvor bunken formes til en bakke eller et bjerg. Når losse-

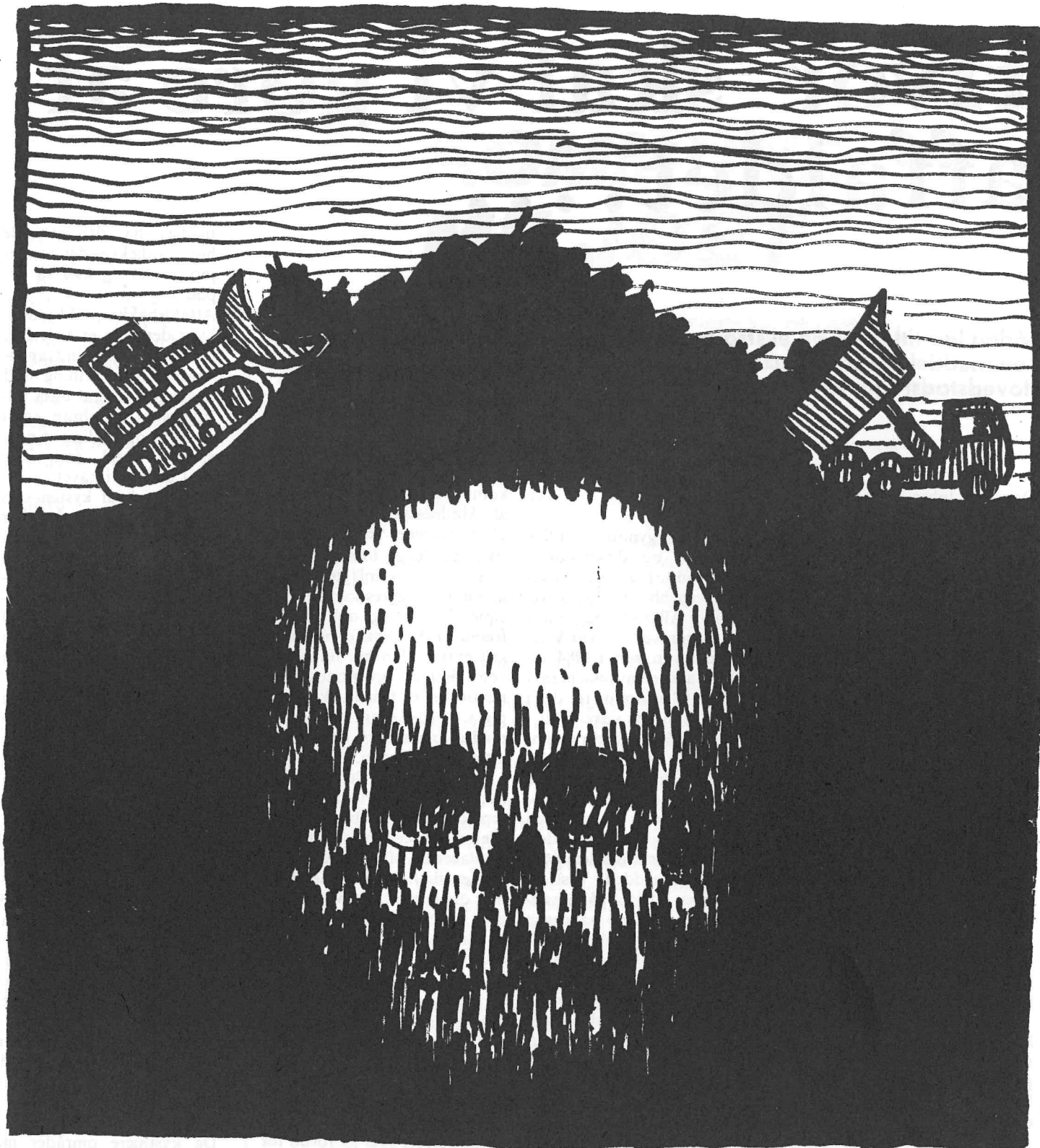
pladsen har den ønskede højde afdækkes den med et jorddække og kan så beplantes.

- 2) Affaldsbakker ved kysten - hvor der ikke er et lerlag, men hvor grundvandstrømmen har retning mod kysten. Her skal også udlægges en membran, samt dræn til opsamling af nedsivende vand, som ikke skal udledes i havet.
- 3) Opfyldning af kysten - en metode som vi før har brugt i Danmark. Hvis metoden skal fungere, skal der udlægges såvel membran, som etableres en ydre vold, som skal sikre mod udsivning og fungere som strømspærre, så affaldet ikke føres bort.
- 4) Den sidste mulighed er en affalds-ø i havet - man bygger en affalds-ø ovenpå stabil søbund omgivet af en kunstig afspærring, som kan hindre udtrængning fra øen til vandet.

Hovedstadsrådet anviser 21 muligheder i regionen, hvor det er muligt at anlægge landlige affaldsbjerg, hvor de 9 ved undersøgelser er sandsynliggjorte som egnede lokaliteter. Derudover 12 muligheder i de kystnære områder, hvor der ingen undersøgelser er foretaget.

Den sidste mulighed med en affalds-ø kan foreløbig godt udsættes, fordi det ved man faktisk meget lidt om konsekvenserne af.

De kystnære områder må også betragtes som en dårlig idé, for der er adskillige eksempler på udsivning fra deponier i kystnære områder. F.eks. ved Holbæk Ny Marina, som er anlagt på en nedlagt losseplads, hvor phenoler langsomt siver ud i Holbæk Fjord. Det er da rigtigt, at der umiddelbart tages hensyn til drikkevandet, men vore kystnære områder er i forvejen allerede hårdt belastet af bl.a. næringsstoffer, og bør ikke udsættes for yderligere forurening. Samtidigt er det også indrømmet fra Hovedstadsrådets side, at man kender meget lidt til konsekven-

serne af kytneare deponier.

Affaldsbjerge på land virker umiddelbart som den mest miljømæssigt forsvarlige idé. Vi har i mange år forsøgt at skjule, hvor meget affald vi egentlig producerer ved at gemme det i grusgrave. Måske kan det have en positiv effekt på miljøbevidstheden, hvis der rundt omkring i landskabet, skyder bjerge af affald op.

For også affaldsbjerge er en lappeløsning - affaldsproblemet er ikke løst af den grund. Det akutte problem er måske løst, men det er en meget kortsigtet løsning.

Lossepladsproblemerne er jo ikke de eneste problemer, der er i den eksisterende affaldsbehandlingsstruktur. I forrige nummer af NOAH-bladet blev problemerne omkring dioxin ved affaldsforbrænding nævnt, og der kunne nævnes mange andre.

Planlægning fremover / kommunevalg

Det er klart, at alle disse problemer ikke kan løses ved et snuptag, og vi må erkende, at vi altid vil producere en vis mængde affald. Men; denne mængde kan reduceres væsent-

ligt ved at presse industrien til en mere miljøvenlig produktion af lettere genanvendelige produkter, og ved samtidig at presse myndighederne til at planlægge en affaldsbehandlingsstruktur, som, i langt højere grad end tilfældet idag, er baseret på genanvendelse. Derudover er det på tide en gang for alle at få gjort op med »brug og smid væk« mentaliteten.

Alle amter i landet er nu i gang med kortlægning af hele affaldsbehandlingsstrukturen, som skal føre frem til en redegørelse om hvordan den frem-

tidige affaldsbehandling skal foregå - en redegørelse som siden skal udmønte sig i kommunale affaldsplaner. Her er det vigtigt, at vi får presset politikerne til at fremme alle former for genanvendelse, og det er oplagt, at bruge det kommende kommunevalg til at gøre de lokale politikere opmærksomme på deres ansvar for affaldsbehandlingen, og samtidig holde dem fast på en mere miljømæssig forsvarlig løsning af affaldsproblemerne. Det er ikke kun et problem i Hovedstadsregionen.

BN

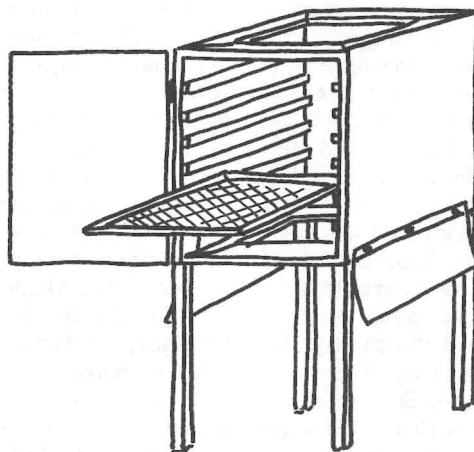
Tør-konservering

På grønttorvet og hos grønthandleren bugner det i øjeblikket af efterårets frugter og grøntsager. Og det store udbud betyder at priserne er i bund. Det er nu man skal handle ind til vinteren, i stedet for at købe det dybfrosset eller dåsekonserveret senere til høje vinter-priser.

Grunden til at konserverer er, at man ved længere opbevaring, skal hindre bl.a. mug- og gærsvampe og bakterier i at forgifte og nedbryde fødevarerne. En vigtig forudsætning for at disse organismer kan overleve, er vand. Hvis man altså kan fjerne vandet fra frugten og grøntsagerne og sørge for at opbevare dem tørt, vil de kunne holde sig vinteren igennem - eller længere.

Men i den fortravlede hverdag kan det godt være svært at afse tid til at tilberede afgrøderne så de kan holde sig vinteren igennem. Tør-konservering er en hurtig og billig konserveringsmetode, der samtidig sikrer at smag og næringsstoffer bibeholdes.

kede plastposer. Der pakkes i små portioner, så man kan bruge hele poser af gangen; og bland aldrig forskellige arter sammen - så smager det hele ens. Opbevaringen skal ske et tørt, mørkt og køligt sted.

Grøntsager

Stort set alle grøntsager kan tør-konserveres. Det vigtigste er, at de fra starten er friske. I grove træk er arbejdsgangen følgende: Grøntsagerne vaskes og renses, hvorefter de skæres ud i mindre stykker for at få skæreflader, hvor vandet kan fordampe fra. For de fleste grøntsagers vedkommende gælder det, at de skal have et lille opkog (blancheres) inden de lægges til at tørre. Derved tørrer de hurtigere, smag, farve og konsistens bevares og det sparer tid når de senere skal anvendes. M.h.t. hvordan du mere præcist skal forholde dig i de enkelte tilfælde vil jeg henvisse til bøgerne i litteraturlisten.

Frugter og bær

I modsætning til grøntsager skal frugt og bær ikke blancheres, inden de lægges til tørring. Af emner kan nævnes æbler, pærer, blommer, druer, og alle former for bær. Og af mere eksotiske kan nævnes abrikoser, ferskner, ananas og bananer. De store frugter skal skæres i skiver, blommer og ferskner halveres og stenen fjernes, hvorimod bær tørres hele. Det kan være lidt forskelligt om

tørringen skal ske hurtigt ved høje temperaturer eller langsommere ved lave. Men også her kan jeg henvisse til litteraturen.

Tørringsmetode

Man kan forestille sig tre forskellige tørremetoder. Soltørring, som er lidt uaktuel på den her tid af året - og med den forløbne sommer i tankerne, nok i det hele taget. Lufttørring - nok også lidt uaktuel og tørring ved kunstig varme, som kort skal skitseres her.

Efter de indledende manøvrer lægges frugten og grøntsagerne til tørring på rammer, som består af et hønsenet udspændt på en træramme. Af praktiske årsager kan det være en fordel at lægge ostelærred eller lignende mellem tørreemner og trådnæt. Rammerne kan herefter placeres i en »rammekasse« som stilles ved eller helst over en varmekilde. Det vigtigste er at der kan cirkulere luft omkring rammerne og ud og ind af »rammekassen«.

Tørretid

Grøntsager skal tørre til de indeholder 10% vand, hvilket vil sige til de føles hårde. Frugter og bær indeholder meget sukker, som i sig selv er konserverende. Frugt skal tørres til det føles sejt, læderagtigt, og der ikke kan presses vand ud med fingrene. Bær skal, for den uøvede, tørre til de er hårde, men som med så meget andet er det mest erfaringen som bliver afgørende for tørringstemperatur og tørringsgrad - det er jo individuelt, under hvilke vilkår tørringen foregår. Generelt skal frugt og bær tørre til de indeholder ca. 20% vand.

Opbevaring

Til korttidsopbevaring (anvendelse inden for en måned) kan anvendes mørke krukker, eller klare hvis de stilles mørkt. Til langtidsopbevaring - indtil flere år - kan anvendes papirposer, som lukkes omhyggeligt og som igen pakkes i tætlu-

Anvendelse

Når frugten og grøntsagerne skal anvendes, skal de oplødes. Det bedste resultat fås ved at overhælde varerne med kogende vand og lade det trække i ca. 10 min. Derefter kan de indgå i de forskellige opskrifter, som hvis det havde været friske varer. Nogle tørkonserverede produkter kan også, u-opblødt, bruges som slik, men man skal ikke spise for meget på en gang, da det suger væde til sig og giver mavesmerter.

Hvorfor tør-konservering

Rent praktisk fordi det, når først tørringsrammer m.m. er lavet, er en hurtigere og billigere måde at konservere på end henkogning, syltning, dybfrysning o.lign.. Man behøver heller ikke at have »gang« i hele køkkenet, men kan hurtigt få dagens billige tilbud fra grønthandleren lagt til tørring. Og miljømæssigt slipper man jo for kemikalier af enhver art.

Det her har kun været et lille indblik i hvad tør-konservering går ud på. Hvis du har fået lyst til at prøve findes der flere gode bøger på biblioteket. Her er et par forslag, og så ellers god fornøjelse og velbekomme. P.F.

Litteratur:

John Seymour: *Den selvforsynende have*, Gyldendal
Sigri Sahlin: *Tørring af bær, frugt, grøntsager og svampe*, Borgens Forlag

Marginaljord??

Af EF bliver landbruget i de kommende år tvunget til at omlægge, evt. helt opgive dyrkningen af en del af jorden. Hvad der videre skal ske med disse marginaljorde er et centralt spørgsmål, også for miljøbevægelsen.

Om 10 år vil antallet af landbrug i Danmark være faldet til 70.000. Det forudsiges i en netop udkommen prognose fra Statens Jordbrugsøkonomiske Institut. (1) Dermed vil vi være nede på nær en fjerdedel af, hvad der fandtes af landbrugsbedrifter i tresserne. Antallet af beskæftigede i landbruget vil være faldet endnu mere drastisk.

Samtidigt er naturen i agerlandet (såvel som andre steder i Danmark) på fortsat hastig retræte. Mængden af vådområder falder stadigt; de mindre af dem endda med stigende hast. Så vi er nu nede på en fjerdedel af det antal vandhuller, der fandtes år 1900. Hegn, diger og grøfter forsvinder også. Samtidigt med at alt og alle syltes stadigt mere ind i de enorme mængder af kunstgødning, der stammer fra det moderne, »kemiske« landbrug.

Behovet og interessen for naturen og et godt miljø er ellers blevet tydeligt skærpet i befolkningen. Den udvidede fritid, hvadenten den er frivillig eller påtvungen, kan være en del af forklaringen. Men oplevelsen af naturens og miljøets trængsel er givet en anden. I hvert fald viser flere uaf-

hængige opinionsundersøgelser, at et flertal af befolkningen nu mener at miljøproblemet hører til et af de tre vigtigste samfundsproblemer.

Udviklingen indenfor landbruget er således på kollisionskurs med brede interesser i befolkningen. Dette har allerede længe været NOAH-bladets læsere bekendt, og det er der således ikke nogen nyhed i. Det nye er, at de konjunkturer, der hidtil har været og fortsat vil være hovedbestemmende for, hvordan landbruget, og dermed agerlandet, med dets miljø udvikler sig, nu er ved at skifte. Dansk landbrug står overfor at skulle indskrænke - ikke bare som hidtil antallet af landbrug og beskæftigede, men nu også selve produktionen og med stor sandsynlighed, selve det dyrkede areal.

Det drejer sig ikke om småterrier. Mellem 10 og 20% af det dyrkede land forventes at udgå af landbrugsproduktionen i de kommende, måske 20 år. (2)

De jorde, for hvilke der nu skal findes anden anvendelse, går i den offentlige debat under betegnelsen marginaljorde. En diskussion af, hvad det er for områder og hvad der kan ske med dem, er emnet for denne

artikel.

Hvad er marginaljord?

Strengt taget, og sat på spidsen, er landbrugsmæssige marginalarealer de områder, der idag ikke er genstand for landbrugsmæssig udnyttelse, men som eventuelt kunne inddrages hertil. Det er altså en betegnelse for potentiel landbrugsjord.

Omvendt kunne man tilsvarende tale om naturmæssige marginalarealer, som betegnelse for de områder der ikke idag henligger som naturområder, men som eventuelt kunne udlægges som sådanne. Det kunne f.eks. være arealer, der idag opdyrkes, men som i morgen kunne opgives og gro til.

Men denne akademiske definition anvendes ikke i den offentlige debat. Her er marginaljorde en betegnelse for alle de lavt boniterede landbrugsarealer. D.v.s. de arealer, der med den forhåndenværende teknologi og de eksisterende markedsforhold har svært ved at give det fornødne afkast. Det drejer sig om vandlidende områder, magre jorde, stejle bakker, og områder der på en eller anden måde er svært tilgængelige for rationel drift. Med inde i diskussionen er og-

så alle de små uopdyrkede pletter inde i - og mellem markerne. Det er små-biotoper som f.eks. vandhuller, søer, småmoser, hegn, skel og diger.

I den offentlige debat dækker betegnelsen marginaljord således både over landbrugsmæssige- og naturmæssige marginalarealer. Diskussionen mellem landbrugs- og miljøinteresser drejer sig om, hvem der skal have hvad. Men før vi tager hul på den del af diskussionen, kan det være hensigtsmæssigt, at se på hvad der hidtil er sket.

Et konjunkturbestemt fænomen

De sidste 100 års marginaljordshistorie, er historien om hvordan 100 års teknologiudvikling og svingende rentabilitet i landbruget, snart har bevirket opdyrkning af hidtil udyrket jord, snart har betydet opgivelse af udnyttelsen igen. Moser er blevet afvandet for at kunne inddrages til græsning. Enge er blevet pløjet op for at kunne anvendes til korn. Andre græsningsområder har fået lov til at gro til eller er blevet plantet til med nåletræer. Mergelgrave er skabt for at man kunne få fat i mergel og anvende det til jordforbedring.

Siden er gravene atter blevet sløffet eller er på vej til at blive det, fordi de anvendes som lossepladser.

Alt i alt har udviklingen indtil idag været præget af en tiltagende sammenlægning, af specialisering, af de enkelte landbrugsbedrifter. Dette har betydet tab. Isolation og forarmelse for floraen, faunaen og deres levesteder. (3) Konkret er det især på tre områder, at der er sket skader: A) Den voldsomme tilbagegang i visse dele af landet, af arealer med vedvarende græs (enge og overdrev), B) tabet af småbiotoper og C) følgerne af at stofferne fra det kemiske landbrug, ikke alene spredes på markerne, men også ud til de uopdyrkede arealer udenom.

I denne udvikling kan man skimte det mønster, der også kendes fra andre dele af den kapitalistiske produktion:

- I de flade tider, hvor der ikke var afsætningsvanskeligheder, blev produktionen udvidet, bl.a. ved at hvad der måtte være af marginalarealer, som kunne opdyrkes, blev opdyrket.
- I tresserne, hvor der var mangel på arbejdskraft, blev der investeret i arbejdskraftbesparende teknologi. Med indførelsen af stadig større maskiner, fulgte et behov for at også markerne blev gjort større. Mange småbiotoper kom til at ligge i vejen for udviklingen. De blev sløffet.
- Endelig kom krisen i 70'erne med virksomhedskrak og skrotning af mange små og store produktionsanlæg. Denne »braklægning«, der kendes fra de øvrige dele af erhvervslivet, har hidtil været forhindret i landbruget med omfattende støtteordninger. Men nu kommer den - i bogstaveligste forstand.

Skærpede modsætninger

Med den skitserede udvikling er det klart, at landbrugssektoren på kryds og tværs har raget sig mange modstandere til i det øvrige samfund. Og der er opstået nye eller forstærkede modsætninger indenfor landbruget selv, idet specialiseringen har bevirket, at der ikke længere findes ét landbrug, men en samling af forskellige jordbrugere (svineavlere, kornbrug, kvægbrug m.fl.).

I spørgsmålet om vandkvaliteten er der konflikter mellem landbruget på den ene side, og

fiskeri og vandindvindingsinteresser på den anden. I spørgsmålet om hvem der skal bære byrderne i vandforureningsbekæmpelsen, er der konflikt mellem landbruget på den ene side, og industrien og kommunerne på den anden. Og i spørgsmålet om beskyttelsen af naturen er der en dyb konflikt mellem landbruget og friluftssinteresserne.

Hidtil har landbruget stået stærkt i disse konflikter. Hensyn til selvforsyning indenfor EF, beskæftigelse og valutaindtjening har kunnet bakke landbruget op. Et udtryk herfor er de omfattende landbrugsstøtteordninger, der idag betyder, at det øvrige samfund i gennemsnit betaler 2400 kr. pr. år for hver hektar der dyrkes på i Danmark.

Af denne grund er mange af konflikterne mellem landbruget og det øvrige samfund fremfor at være blevet løst, blot blevet fejlet til side med henvisninger til landbrugets skrantende økonomi, store betydning for valutaindtjeningen, konkurrenceevnen, beskæftigelsen o.s.v. o.s.v.

Men skanserne, i denne del af miljøkampen er ved at vakle. Med den fortsatte nedlæggelse af landbrugsbedrifter, bliver det stadig mere uholdbart, at den svindende brøkdæl, som landbrugerne udgør af befolkningen, fortsat, alene skal have hånds og halsret til at bestemme, hvad der sker på de 2/3 af Danmarks areal som landbruget dækker.

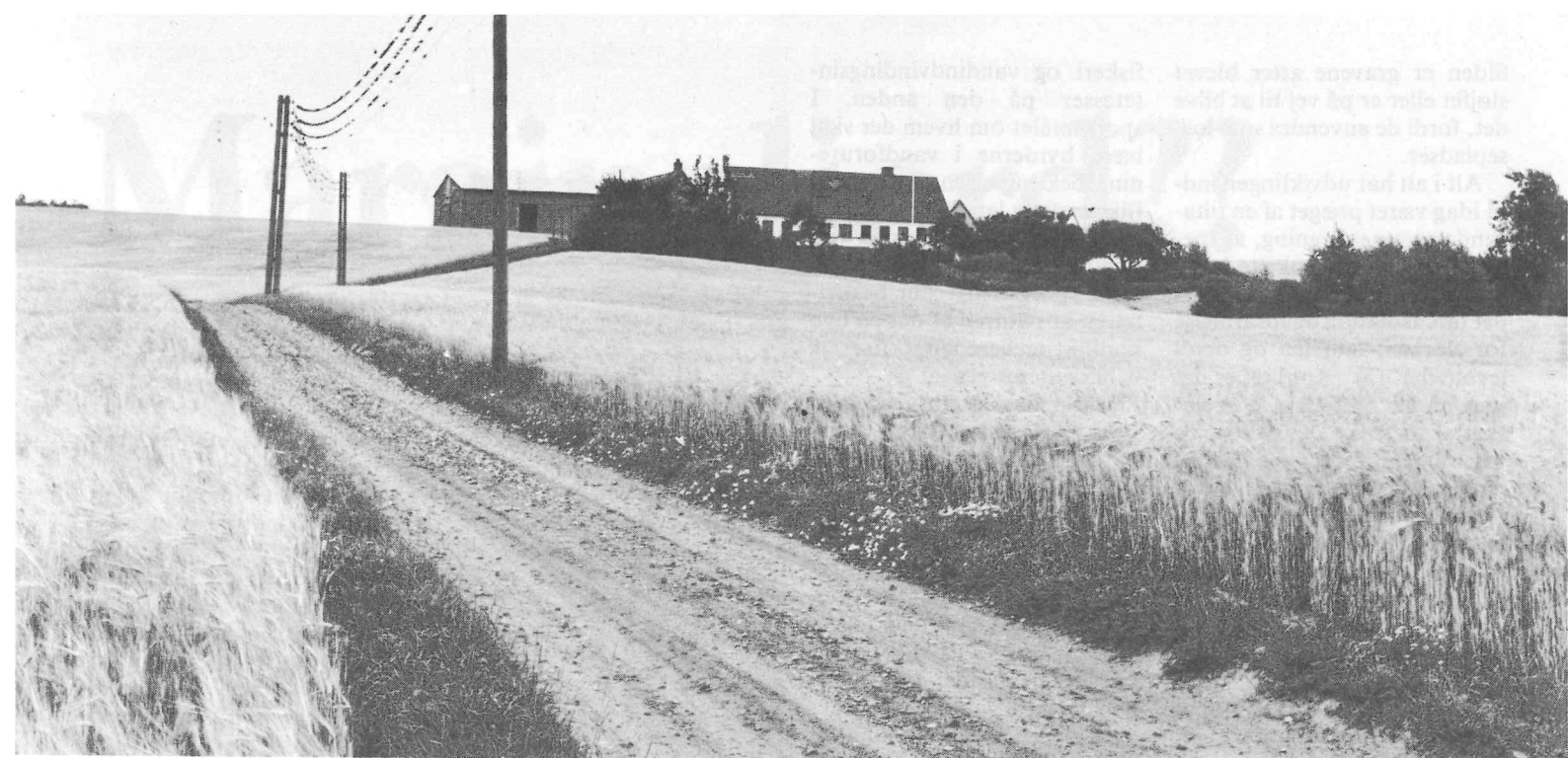
Dertil kommer (hvad der er nok så betydningsfuldt), at der nu, fra EF, hvor landbruget har pantsat en del af sin beslutningsdygtighed, er påbud på vej om, at produktionen skal skæres ned. Det bevirker at landbruget, som modstander i miljøkampen, nu er ved at komme ned på hælene - eller er det?

Diktater fra Bruxelles

Efter 15 års miljøkamp med et, ikke altid, lige samarbejdsvilligt landbrugserhverv kan det være svært for et NOAH-menneske at tro på, at noget overhovedet kan forandres på den front. Men rent faktisk er der tydelige tegn på, at noget er ved at ændre sig.

EF har i snart mange år kæmpet med overproduktion af landbrugsprodukter. Smørbjerge, kød- og kornpukler, oliesøer og vinhave har kostet enorme summer at opbevare,

og store tab at slippe af med. Disse problemer har vokset sig så store, at fællesskabet i flere omgange har truet med at gå op i limningen, i uenighed om, hvilket lande der skulle spytte, hvor meget i landbrugsordningernes umættelige kasse.

Nu synes det som om, man har fået nok. Disse udgifter skal bringes ned. En forsmag på hvad der er i vente, fik vi i 1984, hvor den danske mælkeproduktion på et diktat fra Bruxelles måtte skæres 6-7% ned. Nu er en sænkning af kornprisen på dagsordenen, og mere er i vente.

I juli iår udkom det, der er blevet døbt »EF's Grønbog« (4). Den er et bud på den langsigtede politik, for hvorledes landbrugsproduktionen i Fællesmarkedet skal udvikle sig. Det er spændende læsning. Dels ser vi her det sjældne, at landbrugsproblemer ikke ses isoleret, men er koblet både til socialpolitiske, regionalpolitiske og miljøbeskyttelsesmæssige hensyn. Dels er bogen spændende ved, at den ganske tydeligt har adresse også til det danske landbrug og dets udviklingsbetingelser. Produktionen skal skæres ned. Store dele af landbrugsjorden skal finde anden anvendelse end den har i dag.

Marginaljorder og miljøinteresser

Miljøministeriet var for een gang skyld tidligt ude. En arbejdsgruppe med deltagere fra miljøministeriets forskellige styrelser kunne næsten samti-

digt udsende et debatoplæg (som det forsigtigt kaldtes), hvori den forventede marginaljordsafgivelse ses ud fra en miljøbeskyttelsesmæssig synsvinkel.

Ideen er ikke dum og oplægget ikke dårligt. Med tanke på hvad den seneste menneskealders landbrugsudvikling har kostet samfundet og miljøet, er det en oplagt ide at overveje, i hvilken udstrækning og på hvilke måder man ud fra et miljøbeskyttelsesmæssigt synspunkt gerne ser marginaljordsafgivelsen foregå. Debatoplægget opregner målsætningen for et sådant arbejde som værende:

- at skovtilplante dele af de sandede jorder med stort vandingsbehov,
- at fastholde og etablere naturtyper og småbiotoper, herunder spredningskorridorer,
- at sikre småbiotoper og naturtypers tilstand,
- at forbedre friluftslivets muligheder,
- at beskytte marginaljorderne og deres omgivelser mod bekæmpelsesmidler og gødskning,
- at sikre vandløbskvaliteten og kvaliteten af overfladevand og
- at sikre drikkevandsressourcerne.

Konkret kan disse mål indfries på mange måder. Et eksempel kan være at beskytte/etablere enge og småbiotoper langs vore større vandløb. På een gang vil dette kunne beskytte vandløbet mod forurening, fungere som spredningskorridor for

dyr og planter langs vandløbet og være til glæde for friluftslivet. Tilsvarende kan der lægges beskyttelseszoner rundt om allerede eksisterende skove og naturområder. Og i de bynære dele af agerlandet kan det ske ved at der tages langt større hensyn til folks opholds- og færdselsmuligheder gennem udlæg af stier og udflugtsarealer.

Selvom man, hvis ovenstående liste skal læses som prioriteret, nok kunne ønske at bytte lidt om på rækkefølgen, må det siges at være mål der er så rimelige de kan være, når de skal formuleres indenfor »Systemet«. Og der hersker ikke tvivl om, at der er behov for at få dem indfriet.

Der er mig bekendt endnu ikke offentliggjort reaktioner på styrelsernes debatoplæg. Men ud fra de få reaktioner, der har været i landbrugsorganisationernes blade på »grønbogen«, kan der gisnes om, hvor man vil møde mest modstand fra den side.

De tre landbrugsorganisationer er enige om, at noget må der gøres/vil der blive gjort. Udviklingen har længe kørt skævt. Husmandsforeningernes blad, Landbrugsmagasinet, anfører således, at landbrugsproduktionen i de senere år i gennemsnit er steget med næsten 2% om året, medens efterspørgslen kun er steget med ½%. Og EF's udgifter til landbrugspolitikken er steget med i gennemsnit 7% om året, medens bruttonationalproduktet i EF kun er steget med 2% om året. Begge dele er uholdbart i

længden. Intet under at landbrugspolitikken af mange efterhånden føles som en klods om benet på EF.

Husmandsforeningerne, hvis medlemsskare strukturudviklingen er gået hårdest ud over, er tilfredse med en vis dæmpning af den fortsatte brugsafvikling. Det kan ske ved kvoteordninger og grænser for, hvor store brug der må sammenlægges.

Både Landsbladet (gårdmændene) og 12-mandsbladet (godsejerne) går imidlertid imod ethvert indgreb, der kan virke hæmmende på »effektiviteten«. Fælles er alle tre foreninger om at anbefale op-hjælpning af alternativ anvendelse for de produkter, der idag er overskudsproduktion af (f.eks. anvende korn i den kemiske industri) og at udvikle dyrkning af alternative landbrugsafgrøder.

Ingen af de tre foreninger synes offentligt at have taget explicit stilling til braklægning af jord. Det røbet noget om entusiasmen omkring den idé.

Miljøbevægelsen

Der er således endnu ikke særligt faste holdepunkter for en nøjere diskussion med landbruget, om hvordan det vil forholde sig til diktaterne, efterhånden som de indløber. Miljøministeriets debatoplæg er dog et godt udgangspunkt for en diskussion. Men det mangler en nøjere præcisering af, hvor og hvorlangt miljøinteresserne skal varetages efter de

angivne målsætninger (hvilket det heller ikke lægger skjul på). Men med et forestående kommunevalg og et folketingsvalg indenfor overskuelig fremtid skulle der være gode muligheder for at røre i suppen. Ikke mindst fordi de politiske partier nu omsider er ved at opdage, hvor stor betydning brede dele af befolkningen tillægger miljøspørgsmål. Sågar har partiet Venstre på sit sidste landsmøde forsøgt at vifte med en grøn fane (tro det hvem der kan). Det skal de selvfølgelig holdes fast på, og striden med landbruget kan være en velegnet prøvesten for, hvor langt erkendelsen af miljøreguleringens nødvendighed er trængt ind i »Danmarks Liberale Parti«.

Men mere konkret er der behov for at miljøbevægelsen insisterer på noget af det, som miljøministeriet ikke har luftet. Det bør bl.a. være:

- Et krav om at friluftssinteresser og lokalsamfundene tillægges afgørende indflydelse på, hvad der skal ske med den for landbruget overflødige jord.

- Der skal forlanges offentlig adgang til alle afgivne marginalarealer, der ikke dyrkes.
- Den støtte, som landbruget udenfor enhver tvivl vil forlange for en hvilken som helst påtvungen forandring, skal ikke endnu en gang hentes op af skatteborgernes lommer, men hentes ud af de mange fonds og støtteordninger, der allerede mere eller mindre uden betingelser

hældes i landbruget.

- I det hele taget skal marginaljordsafgivelsens omfang og lokalisering ikke alene overlades til landbruget alene. Og det bør være et ufravigeligt krav, at marginaljordsafgivelsen sker ud fra en langsigtet og bred økologisk helhedsstrategi. D.v.s. den skal planlægges, så både hensyn til rekreativitet, landbruget, miljø- og naturbeskyttelse integreres.

I denne kamp må man fortsat vente forbitret modstand fra landbrugssektoren og dette erhvervs ministerium. Med lys og lygte vil man her lede efter muligheder for, at det kemiske landbrug kan fortsætte om nødvendigt blot med andre afgrøder. Modstanden vil måske være des større desto større landbrug der er tale om. Invertfald synes trods alt en vis forståelse at kunne spores hos husmændene. De har på det seneste været lydhøre overfor tanker om økologisk jordbrug. Etablering af hvilket sagtens kan passe ind som element i en økologisk helhedsstrategi.

Husmændene kæmper jo ligesom os andre for at overleve, selvom de som erhvervsorganisation er noget mere kortsigtede end vi i dette spørgsmål.

Men på trods af den forventede modstand tyder alt på, at der er voldsomme ændringer på vej for dansk landbrug og dermed for størstedelen af det danske landskab. Miljøbevægelsen må være på dupperne og søge at præge denne udvikling.

Peder Agger

Miljø - gen - god - splejs - kendelse

Der er kommet gang i debatten om gensplejsning i Danmark. Aktualiseret - som det så ofte sker i væsentlige politiske og miljømæssige sager - af, at industrien for alvor har kastet sig over denne nye teknologi.

Hvad er gensplejsning?

Gensplejsning er kort beskrevet en teknik, der går ud på at overføre arvelige egenskaber (gener) fra en mikroorganisme til en anden. Målet er at danne en regulerbar kultur af mikroorganismer, der er i stand til at producere et bestemt enzym, et bestemt hormon, en bestemt vaccine eller lignende.

Eksempelvis kan nævnes insulinproduktion. Den traditionelle gammelkendte insulinproduktion foregår ved, at insulin udvindes af grises bugspytkirtler. En produktionsform der kræver store mængder råvarer. En nyere produktionsform går på kemisk efterligning af menneskeligt insulin. Dette produceres i dag af bl.a. NOVO og Nordisk Gentofte, under navnet human insulin. I dag

har gensplejsningsteknologien muliggjort produktion af rigtig uforfalsket menneskeinsulin som vi selv producerer den. Det sker ved en proces, som er teknisk meget kompliceret, men egentlig ganske enkel at forstå. Man finder en donororganisme, der indeholder genet (arvemassen) for den ønskede egenskab - i dette tilfælde insulinproduktion. Det ønskede gen »klippes« fri og splej ses sammen med en vektor (en bærerstruktur, der anvendes til at indføre gener i organismer med). Vektoren overføres nu til en specielt udvalgt værtsorganisme, og hvis værtsorganismen herefter udtrykker den genetiske information fra donororganismen, er gensplejsningen lykkedes. Værtsorganismen vil oftest være en specielt udviklet mikroorganisme,

som ifølge eksperter ikke skulle kunne overleve udenfor laboratoriet. Efter den vellykkede gensplejsning opformeres værtsorganismen, og man har nu fremstillet sin insulinproducent.

Gensplejsningens muligheder

Gensplejsningsteknikken har kun været kendt i ca. 11 år, men har alligevel i denne forholdsvis korte periode gennemgået en rivende udvikling, hvilket egentlig ikke er så underligt når man tænker på, hvilke forventninger, der er knyttet til de mikroorganismer. Tilsyneladende er det kun fantasien, der på længere sigt sætter grænser for mulighederne i gensplejsningen. De videnskabelige opdagelsesrejserne er allerede på vej mod de fjerneste afkroge af

dette nye udforskede rige. Og der kommer til stadighed meldinger fra dem:

- Om muligheden for - via øget kendskab til gener og arvemasse - at opklare spørgsmål omkring sygdommes opståen.
- Om muligheden for, via gensplejsning, at udvikle enzymer der kan bekæmpe forskellige former for forurening.
- Om ændringer i planters arvemasse, der kan give »super-afgrøder«.
- Om nyvindinger indenfor bl.a. kemisk produktion og gæringsprocesser.
- Også militærforskere er på farten. - Desværre! Deres visioner hører man ikke så meget om, men jeg er bange for, at ikke engang fantasien sætter grænser her.

Gensplejsningens farer

En del af disse forskere har dog også gjort sig mere dystre tanker over alt de nye:

GEN

Hvad er ko af gensple

Hvad vil der når der bev splejede mik naturen? DE' men alligevel skredne plan forsøg i USA.

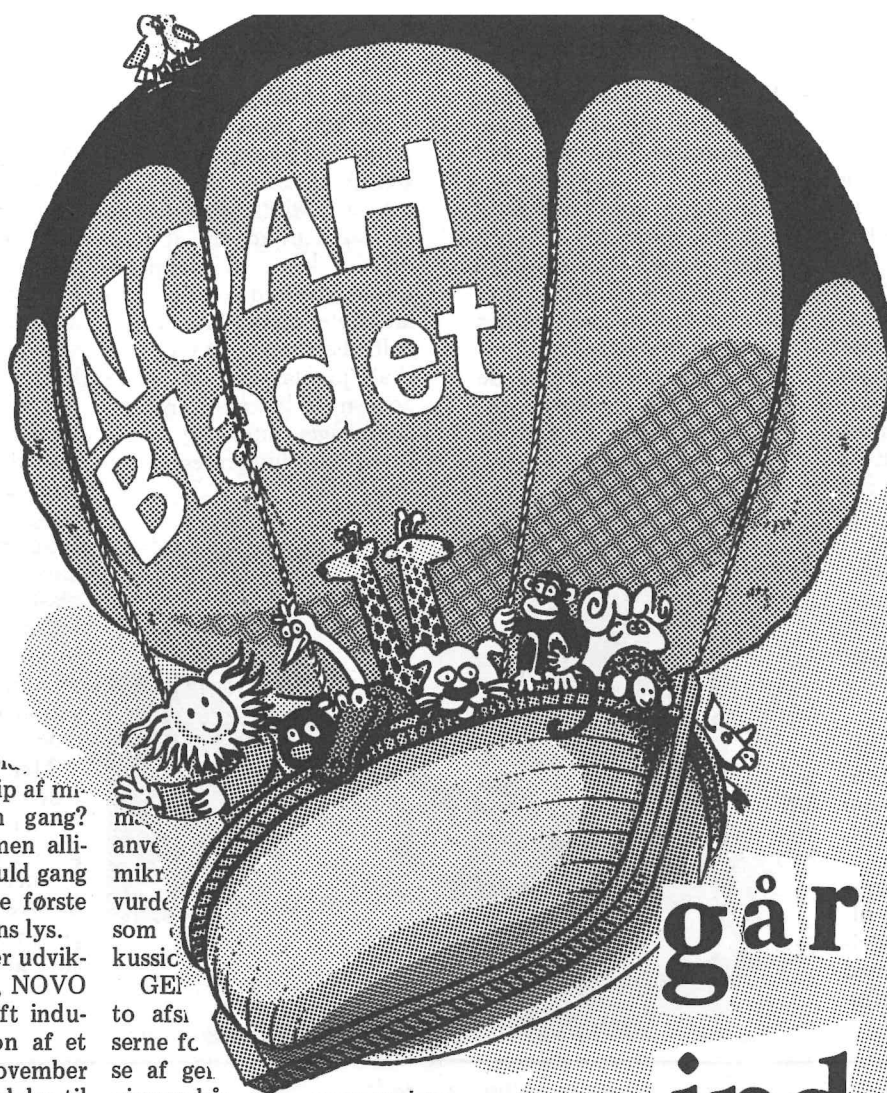
Hvad gør Stort set inge at lempe de fr linier.

Hvad betyde et, når der sætt dustriuel anvende sede mikroorgan fx. gæringsprocesse.

vil der ske ved et uhe der sker et større udslip af mikroorganismer på en gang? DET VIDES IKKE, men alligevel er udviklingen i fuld gang — især i USA — og de første produkter har set dagens lys.

Hvor langt fremme er udviklingen herhjemme? Ja, NOVO har allerede i 2 år haft industriel forsøgsproduktion af et enzym, og har i november 1984 søgt om godkendelse til at gå i gang med en egentlig produktion.

Hvad gør de danske myndigheder? Nedsætter det ene udvalg efter det andet!

går ind for

GI er bog re MODER- omhandler gheder i nye n er skrevet redaktionelt samarbejde med NOAH's Forlagsgruppe.

NOGET MERE OM Reklame!! Forsuring genbrug

I forbindelse med Forsur kampagnen 85 har NOAH givet et temahæfte, som u ber problematikken omk forsuring. Vi bringer her et drag af hæftets indledning

”År efter år, dag efter time efter time udsendes ge stoffer til vores omgive — natur og atmosfære. Syn og usynligt. En stor de denne forurening går under tegnelsen ”forsuring”, og blevet kaldt den største m trussel, som nogensinde truet menneskeheden.

Forsuringen opstår ved brænding af olie, gas og kul. Konsekvenserne af forsuring er skovdød, døde søer, ned-

ADR:

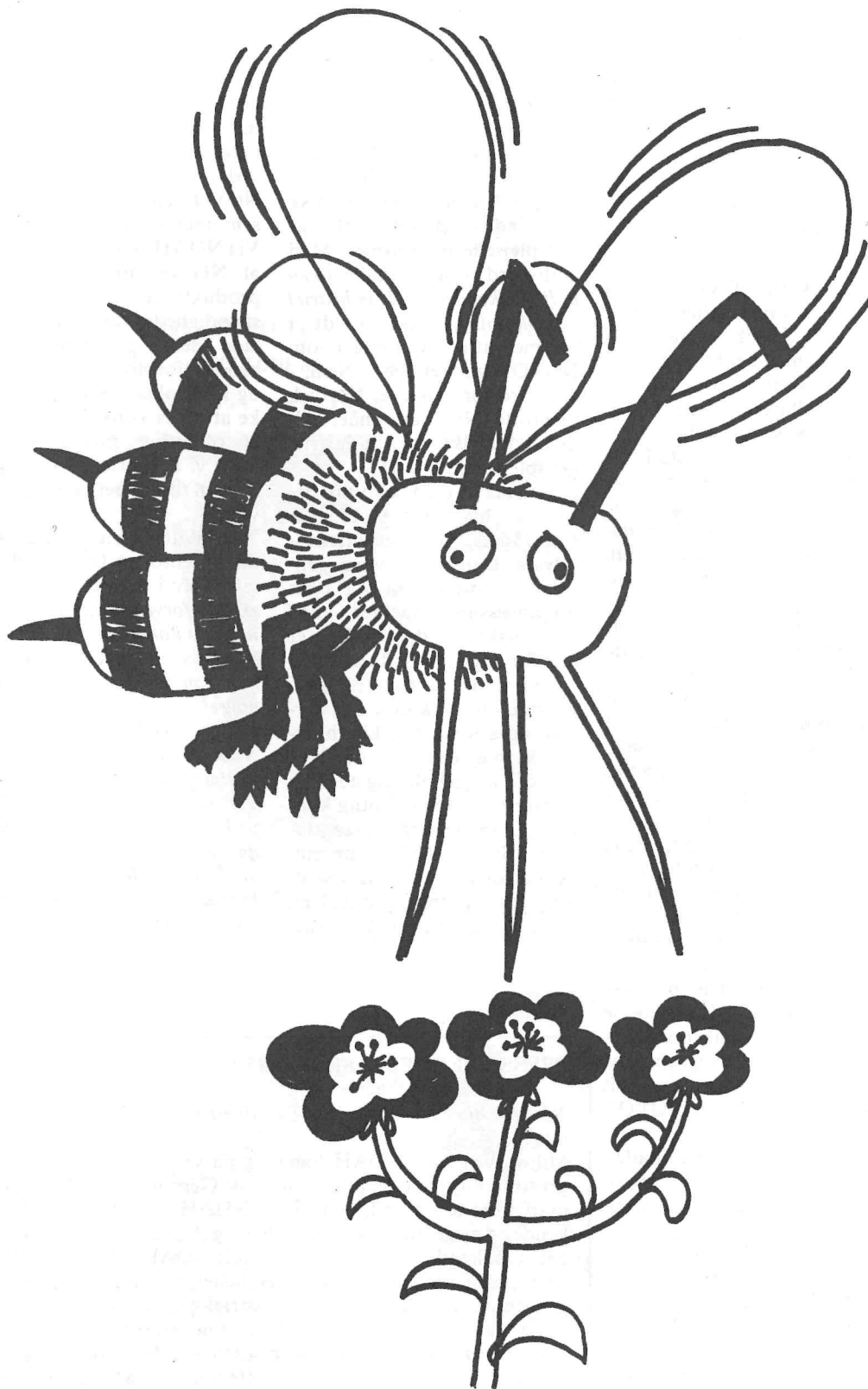
Kære Julemand
Jeg ønsker mig 10 af disse
møkkater.

SKÅN SKOVENE • GENBRUG KUVERTEN • HILSEN NOAH
KARTEN KAN KØBES VED HENVENDELSE TIL NOAH'S SEKRETARIAT TLF: (01) 15 60 52

er, jo mere vil vi forsure øet — med mindre vi æn på forbruget eller energi- ductionen

avender sig indblik lem. til l- e for- er. — mod for- ing, og hvad der bør gøres.”

GET OM FORSURING er 3 i NOAH's pjeceserie og er hæfte på 40 sider (A5) som koster kr. 25,-. Hæftet kan købes gennem NOAH's sekretariat.

- Ved vi hvad vi gør, når vi splejser? Kunne man ikke nemt og uforvarende producere en bakterie med gener for miljø- eller livstruende stoffer?
- Hvordan kan vi være overbeviste om, at de stoffer vi mener vil bukke under udenfor laboratorierne virkelig vil bukke under? Langt den overvejende del af gensplejs-

ningen foregår på forskellige stammer af E.coli bakterier. Denne bakterie udgør samtidigt en del af menneskets naturlige tarmflora. Den, i laboratoriet brugte, svækkede, E.coli bakterie vil måske nok dø udenfor laboratoriet. Men hvor hurtigt? De skal ikke leve længe for at kunne overføre genetisk materiale til mere mod-

standsdygtige colibakterier. Og hvis det drejer sig om miljøtruede stoffer, så.....?

- Kan vi sikre os mod udslip ved arbejdet med farlige organismer?
- Hvordan vil naturen reagere på dels udledninger, dels direkte brug af gensplejset materiale i naturen? Der er jo tale om indgriben i naturens egne processer.

Disse forhold og problemer markerer et klart behov for direkte og målrettet forskning i sikkerheds- og miljøaspekter omkring gensplejsning.

Offentlig kontrol med gensplejsningen

Der er blevet taget hul på offentlig kontrol med gensplejsningen. I Danmark ligger kontrollen i et fagligt udvalgt, og lovgivningssyltekrukken åbnes kun, når dele af industrien presser hårdt på. Men lad os først se på grundlaget for de danske initiativer: Dette fører os til USA.

På baggrund af de førnævnte problemer omkring gensplejsningen opstillede de amerikanske sundhedsmyndigheder i 1976 nogle retningslinier for forskning omkring gensplejsning. Disse retningslinier kaldes i »daglig tale« for NIH-retningslinierne, og har bl.a. dannet udgangspunkt for nogle danske ditto. Hovedtrækkene i retningslinierne er en inddeling af organismer i 4 faregrupper, og så ud fra hver faregruppe at stille nogle krav til 1) fysiske barrierer og 2) biologiske barrierer.

De fysiske barrierer skal hindre dels udslip og dels personalets direkte kontakt med mikroorganismene og deres produkter. De biologiske skal hindre mikroorganismene i at kunne overleve udenfor laboratorierne, dels hindre dem i at overføre arvemassen til andre mikroorganismer..

Udover dette indeholder retningslinierne nogle direkte forbud mod visse former for gensplejsningsforsøg.

Retningslinierne er blevet revideret, og her er det værd at bemærke, at restriktionerne langsomt lempes med den begrundelse, at der jo ikke er sket nogen uheld.

Disse amerikanske retningslinier er stort set identiske med dem, det danske »Registreringsudvalg vedrørende genetic engineering«, arbejder efter. Udvalget blev nedsat i 1976 med følgende formål:

»At fremkomme med forslag til en permanent kontrolorganisation i Danmark, og, indtil en sådan organisation er etableret, tillige at fungere som registrerende og kontrollerende instans for forskningsprojekter i kategorien genetic engineering.«

(Genteknologi, NOAH's Forlag 1985, s. 79)

Kontrolorganisationen findes endnu ikke. Der er i Danmark ingen registreringspligt hvad angår forskning i gensplejsning. D.v.s. at laboratorier og virksomheder først ryger ind i møllen, når de frivilligt lader sig registrere. Alligevel mener udvalget, at registreringen sandsynligvis er fuldstændig. At den ikke er det, vil fremgå senere i artiklen.

I 1982 meddeler NOVO registreringsudvalget, at man vil starte industriel forsøgsproduktion baseret på en gensplejset bakteriestamme. Registreringsudvalget behandler anmeldelsen i samarbejde med miljøministeriet, der normalt godkender nye produktioner. Ministeriet blev faktisk taget på sengen. Økonomiske interesser stod stærkere end uafklarede miljøspørgsmål, og NOVO fik grønt lys.

Ny lov om bioteknologi?

På nogenlunde samme tid - i 1982 - blev det dog besluttet at nedsætte et tværministerielt udvalg, der skulle udarbejde udkastet til en lov om anvendelse af avanceret bioteknologi. Udvalget blev nedsat i 1983; rapport og lovforslag herfra er netop blevet offentliggjort. Ikke overraskende indeholder arbejdet blot en videreførelse af den hidtidige (manglende) politik på området: Lad tingene ske, og vi vurderer sidenhen.

Det skal dog retfærdigvis nævnes, at rapporten indeholder udkast til en miljølov omhandlerende gensplejsning. Et skridt i den rigtige retning, der giver miljøministeren lovmæssig belæg for at kunne vurdere og godkende industriel produktion baseret på gensplejsning.

Det vigtigste felt berører rapporten ikke: *Ingen offensiv fra offentlig hold!* Der hverken foregår eller foreslås en overordnet forskning om sikkerhed og risiko ved anvendelse af gensplejsning.

NOVO

Man kan håbe på, at offentlig

debat og folketingets behandling af lovforslagene kan have en positiv effekt, men de store revolutioner skal man nu nok ikke vente sig. Specielt ikke efter, at de første tilladelser til decideret produktion på basis af gensplejsning er givet, hvilket dårligt kan undgå at danne præcedens.

Først kom NOVO med en ansøgning om tilladelse til at opføre et fabriksanlæg i Kalundborg med henblik på en insulinproduktion som er beskrevet tidligere i denne artikel. Her kom Vestsjællands amt lidt på glatis. De stod pludselig overfor - som første offentlige instans herhjemme - at skulle tage stilling til en egentlig gensplejningsbaseret produktion. Miljøministeren blev rådspurgt. Han foreslog i første omgang, at man søgte ekspertbistand i miljøstyrelsen. Dette var egentlig blot at spille Sorteper tilbage til Vestsjællands Amt, som jo så stadig ville stå med ansvaret for beslutningen. Derfor pressede man fra amtets side stadig på, for at få en tilkendegivelse. Tilkendegivelsen kom fra miljøstyrelsen. Man gav ikke direkte grønt lys for produktionen, men billigede den dog ved at sige: »at det er styrelsens principielle opfattelse, at der vil kunne meddeles tilladelse til industriel produktion i Danmark ved anvendelse af gensplejtede mikroorganismer«. På denne baggrund har Vestsjællands Amt givet sit grønne stempel på NOVO's miljøansøgning.

NOVO har ikke fået tilladelse til gensplejset produktion. De har fået tilladelse til at opføre produktionsanlægget, og de har fået miljøgodkendelse på deres forventede udledninger. Miljøgodkendelsen er dog af Dansk Sportsfiskerforbund blevet anket til miljøstyrelsen. Bl.a. begrundet i, at en udledning af op til 10.000 bakteriekim pr. milliliter spildevand, som godkendelsen tillader, er for meget. En anke, som NOVO sikkert gerne ville være foruden.

Etableringen af produktionsapparatet kan gennemføres uden unødige forsinkelser, og når det en dag står færdigt, vil der sandsynligvis være lovfæstet grundlag for produktionen.

Nordisk Gentoft

Mens hele debatten om NOVO har stået på, er andre gået stille med dørene: Nordisk Gentoft.

Biosyntetisk produktion af human væksthormon! Hvad er nu det for noget? Jo, biosyntetisk produktion dækker faktisk over industriel anvendelse af gensplejede organismer. Med andre ord er der her tale om *en miljøgodkendelse til industriel gensplejsning*. Ikke holdt i samme vattede vendinger som NOVO's godkendelse. Næh, - rene ord for pengene. Nordisk Gentoft (NG) har opnået miljøgodkendelse til industriel gensplejsning.

Det må jo trods alt være begrænset hvor meget Hovedstadens Miljøbeskyttelsesudvalg kender til selve gensplejningsprocessen og dens miljømæssige aspekter, med den forskning, der til dato er lagt for dagen på dette område.

NG derimod har forsket i gensplejsning i årevis - og dermed også forsket i sikkerhedsaspekterne; eller har de? Nej, for NG har jo holdt sig udenfor enhver form for offentlig kontrol. Også gennem forsøgsfaserne. Selvom NG havde mulighed for at få råd og vejledning fra registreringsudvalget, har de valgt at køre deres eget

løb uden at lade sig registrere. Begrundelsen er helt forståelig. En registrering vil medføre udlevering af, hvad NG ligger inde med at produktionshemmeligheder. Det er der naturligvis betænkeligheder ved - når man ved, at deres konkurrent NOVO rent faktisk er repræsenteret i registreringsudvalget. Vi i NOAH er af den opfattelse, at NG og andre tilsvarende produktioner under alle omstændigheder bør tvinges til at lade deres produktioner og produktionsforhold registrere og kontrollere. Selvfølgelig ikke af deres konkurrenter, men af offentlige instanser. Ikke fordi vi ikke tror på Jeres eget hensyn til miljøet og Jeres gode vilje.

Konkurrencen er hård. Nordisk Gentoftes finanschef udtaler selv i Aktuelt d. 20/8-85 at: »vi forventer at vokse kraftigt i de kommende år, og det er jo indlysende, at en sådan vækst kun kan ske på andres bekostning«.

Men væksten må efter NOAH's mening ikke ske på bekostning af miljøet. Det er for dyrt i det lange løb. Derfor tror og håber vi på, at I vil være Jeres ansvar bevidst, samtidigt med, at vi vil arbejde på at kontrollere hvordan I miljømæssigt forvalter Jeres produktion.

PRESSEMEDDELELSE 17/9-85

NOAH anker Nordisk Gentoftes tilladelse til industriel gensplejsning!

Miljøbevægelsen NOAH har idag på vegne af gentofteborgere (98) anket Nordisk Gentoftes tilladelse - Danmarks første - til miljøstyrelsen. NOAH frygter, at denne godkendelse meget let vil kunne gå hen og danne *præcedens* på området. Godkendelsen rejser derfor efter NOAH's mening følgende *principielle aspekter*, som NOAH mener, helt naturligt burde indgå i en miljøgodkendelse af industriel gensplejsning:

- *For det første* er der ikke foretaget nogen offentlig tilgængelig risikovurdering af den påtænkt anvendte mikroorganisme. Hvad vil f.eks. de økologiske effekter i miljøet være ved et udslip?
- *For det andet* er der ikke stillet krav til transport af gensplejede organismer/materiale indeholdende gensplejede organismer.
- *For det fjerde* er det ikke sandsynliggjort, at det vil være muligt helt at undgå udslip til omgivelserne.
- *For det femte* er *uheldsproblematikken* alt for dårligt belyst. Hvad vil man f.eks. foretage sig ved et større udslip?
- *For det sjette* er *annonceringen* af miljøgodkendelsen vildledende, idet det ikke fremgår, at det drejer sig om industriel gensplejsning.

Med venlig hilsen
NOAH's Aktualitetsgruppe

Dit kryds – et trafikkræds

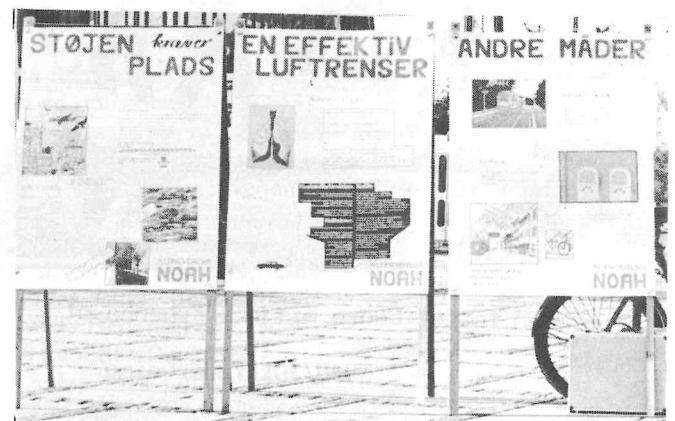
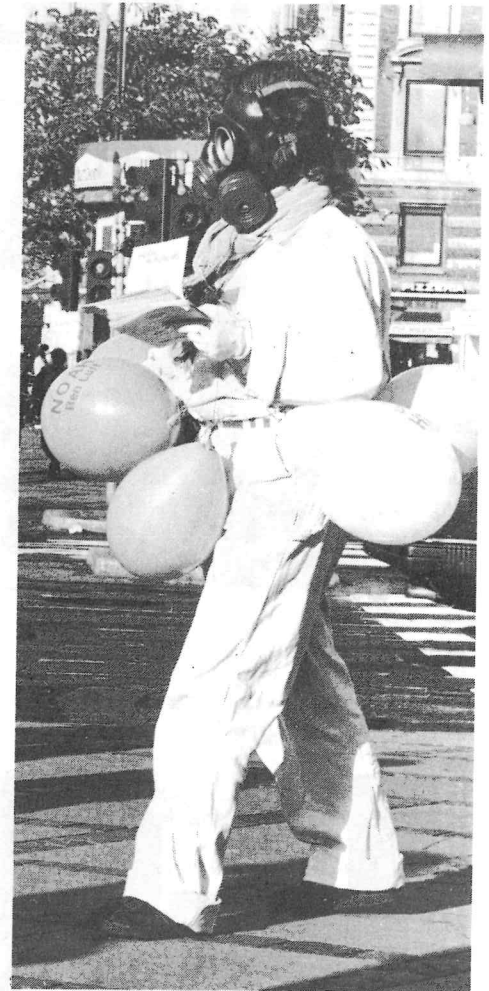
DETTE VAR OVERSKRIFTEN, DA NOAH'S LUFTFORURENINGSGRUPPE LØRDAG D.2.NOVEMBER GIK PÅ GADEN FOR AT AKTIONERE. FORMÅLET VAR, AT OPLYSE OM KØBENHAVNS TRAFIKPROBLEMER OG OPFORDRE FOLK TIL AT TÆNKE MILJØPOLITISK, NÅR DE SÆTTER DERES KRYDS.

Vi stillede op på en af Danmarks mest belastede områder - nemlig Rådhuspladsen i København.

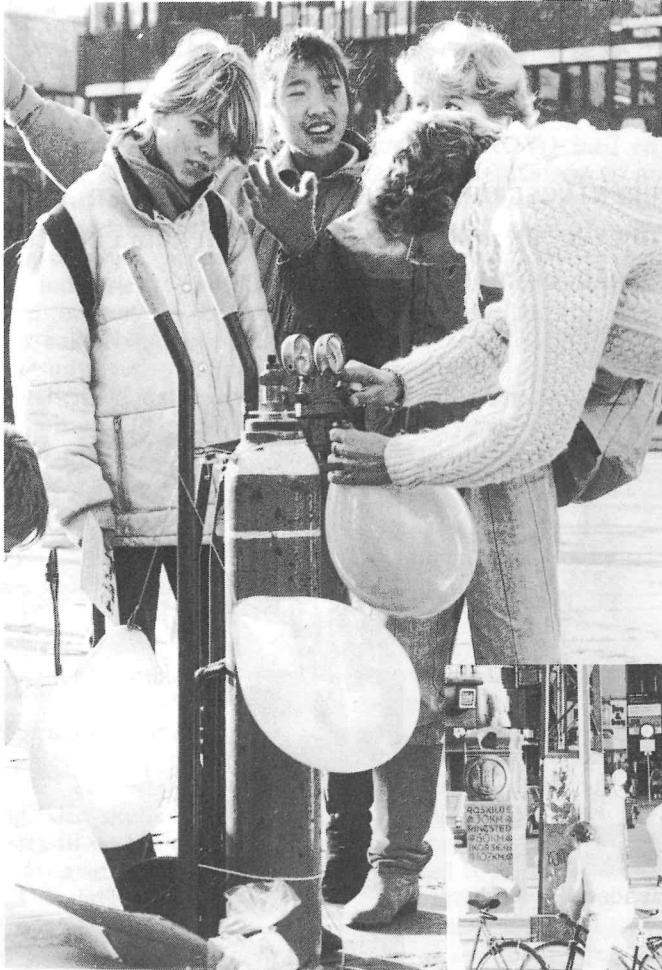

Der blev delt foldere og balloner ud til de forbipasserende

- og vi havde lavet nogle meget flotte plancer om problemerne og NOAH's løsningsforslag.

Via en megafon blev folk hidkaldt til vores nødhjælps-station

-hvor vi hele tiden sørgede for friske forsyninger af ilt til de hårdttrængende fodgængere.

NOAH for et bedre miljø i København!

NOAH/luftforurening.

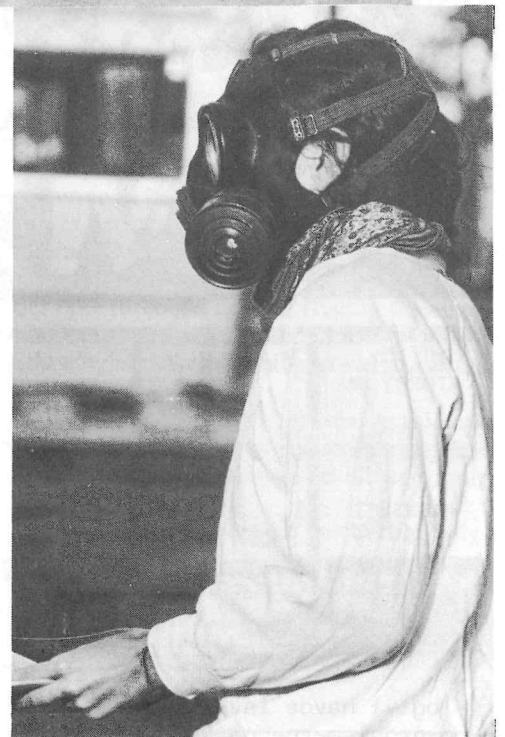
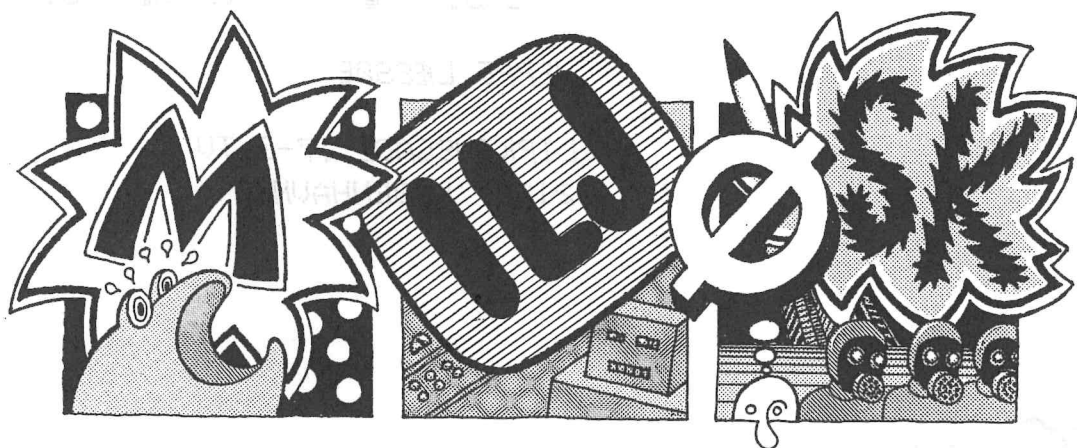
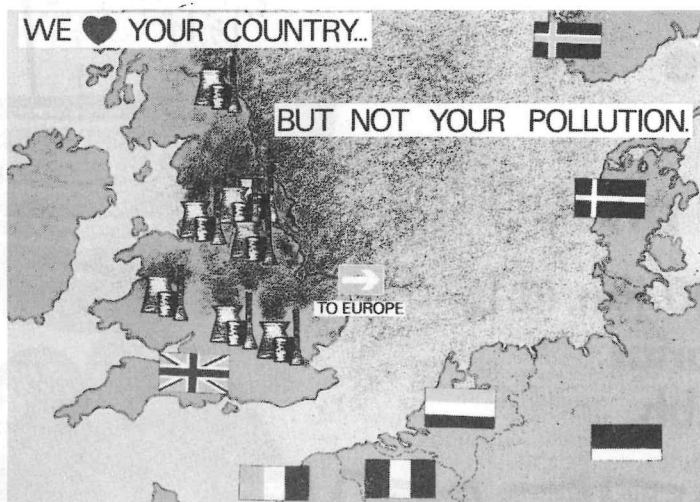

Foto: Bo Leihof.

TURIST BOYCOT AF ENGLAND

I maj i år deltog en NOAH-aktivist i en international konference om forurening. Konferencen var arrangeret af Friends of the Earth International. Der var deltagere fra 28 lande heriblandt også ulande og østlande.

En af de konkrete ting, som kom ud af konferencen, var et forslag om turistboykot af England.

England er efterhånden det eneste land, der ikke vil gøre noget ved luftforureningen, trods det, at de er blandt de værste forurenere. De eksporterer 27 gange så meget svovldioxid som de importerer.

Den engelske miljøbevægelses forslag til, hvordan Margaret T. kan presses, er gennem en turistboykot. De føler, de har gjort alt muligt for at skabe in-

ternt pres på regeringen, men det hjælper ikke. Derfor ønsker de hjælp fra os, der bliver ramt af deres forurening. Turismen er den anden-største industri i England, og mange af turistmålene bliver ødelagt af forureningen, f.eks. erosion af Westminster Abbey, og mange søer som traditionelt bliver besøgt af mange lystfiskere, er uden liv.

Friends of the Earth International i Holland har produceret 35.000 postkort med 2 forskellige motiver, med mottoet »We love your country - but not your pollution«. Desuden er der bagpå en lille tekst på engelsk, tysk, fransk eller svensk, som fortæller hvad det hele går ud på. Idéen med postkortene er at de skal sendes til

engelske turistkontorer, hoteller, moteller og politikere.

NOAH/Københavns Luftforureningsgruppe har taget del i kampagnen ved at udsende en pressemeddelelse til de danske aviser om boykotten, samt sendt et protestbrev til den engelske ambassade. Postkortene ønsker vi at distribuere til så mange som muligt. Hermed en opfordring til NOAH-bladets læsere om at være med til at sende postkort til England. I kan rette henvendelse for at få kortene til: Jette Vangsløv, Gl. Kalkbrænderivej 48, 3. tv., 01-262139, eller Ingerlise Lihn, Brønlundsallé 25, 2900 Hellerup, 01-629250. Med kammeratlig hilsen NOAH/Kbh.'s Luftforureningsgruppe

Naturen og miljøets øjeblikkelige tilstand taget i betragtning, kan det godt undre at der ikke startes flere miljøklagesager op herhjemme end tilfældet er. Miljøbevægelserne og miljøbedviste fagfolk beskæftiger sig primært med de »store« sager, men der må være masser af små, men ikke mindre problematiske miljøpåvirkninger, som aldrig bliver indklaget til rette myndigheder. Dette kan skyldes, at den lange og bureaukratiske vej igennem klagesystemet synes uoverskuelig - her vil NOAH's sekretariat dog ofte kunne være behjælpelig -, men det kan også skyldes at man som lægmand ikke har den fornødne biologiske viden til at gennemskue de miljømæssige konsekvenser.

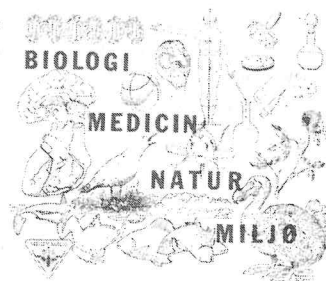
En rimelig overkommelig måde at opnå en del af denne viden er bladet BIO-NYT. Bladets redaktør gennemlæser en lang række af danske og udenlandske fagtidsskrifter, magasiner og dagblade, og sammenstykker derefter referater, som i overskuelig og letlæselig form fortæller om den sidste nye forskning og erfaring indenfor biologi, medicin, natur og miljø. Afhængig af interesse og anvendelse kan man så, v.h.a. de tilhørende referencelister, fordybe sig i de enkelte emner.

Gennem en sådan overordnet indsigt i biologiske problemstillinger får man større mulighed for at opdage de u hensigtsmæssige påvirkninger der sker i ens nær-miljø, men også nogle argumenter overfor »genstridige« embeds- og erhvervsfolk.

BIO-NYT udkommer med ca. 24 sider 8 gange om året og koster kr. 25,- pr. nummer, eller ved abonnement: 72,- pr. halvår eller 130,- pr. år. Beløbet indsættes på GIRO 7 35 87 25, BIO-NYT, Falkonergårdsvej 4, 1959 Frederiksberg C.

Nr. 47

BIO-NYT

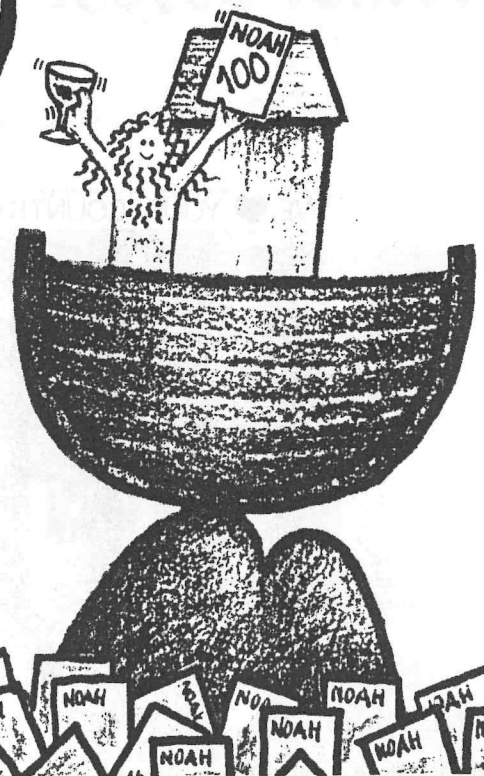
JEPPE LÆSSØE

LIPKENSGADE 17-3 TV
2100 KØBENHAVN Ø

HER HOLDES RECEPTION

For at markere
udgivelsen af
NOAH-bladet nr. 100

Det sker fredag d. 10. jan. kl. 15—?
på NOAH's sekretariat
Stuðiestræde 24 Kbh.

STØTTEKREDSSEN

Vi har på vores landsmøde for et par uger siden, besluttet at lave en landsdækkende kampagne med temaet **Genbrug**.

En sådan kampagne koster penge - så vi får brug for hver øre, der går ind på støttekredsen.

I næste nummer af Bulletin (dec.) vil I få mere at vide om denne kampagne.

Med venlig hilsen
NOAH's støttekreds-
gruppe.

Stuðiestræde 24, st.
1455 Kbh. K
01-15.60.52.
Giro 5 56 00 39